

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
IZVANREDNI STUDIJ BIBLIOTEKARSTVA
Ak. god. 2018./2019.

Martina Jurić

**Bibliografija radova „Zavičajnici o zavičaju“: primjer iz
Zavičajne zbirke Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica**

Diplomski rad

Mentorica: dr. sc. Ana Barbarić, izv. prof.

Zagreb, rujan 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Sadržaj

Sadržaj	ii
1. Uvod	1
2. Narodne knjižnice	2
3. Povijest Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica	3
4. Ustroj Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica	5
5. Zavičajna zbirka	6
5.1. Građa zavičajne zbirke	7
5.2. Zaštita knjižnične zavičajne građe	9
6. Zavičajna zbirka Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica	11
6.1. Zbirke zavičajnika u Zavičajnoj zbirci	12
6.1.1. Život i djelo Franje Martina Fuisa	12
6.1.2. Zbirka Franjo Martin Fuis	13
6.1.3. Život i djelo Milana Nikolića	14
6.1.4. Literarna ostavština Milana Nikolića	14
7. O bibliografiji „Zavičajnici o zavičaju“	15
8. Bibliografija radova – „Zavičajnici o zavičaju“: primjer iz Zavičajne zbirke Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica	17
9. Autorsko kazalo	27
10. Zaključak	29
11. Literatura i izvori	30
Sažetak	32
Summary	33

1. Uvod

Zavičajne zbirke mogu se prikupljati u svim baštinskim ustanovama – knjižnicama, arhivima i muzejima.¹ Prva zavičajna zbirka utemeljena je u engleskom Newcastleu 1884., dok je u Hrvatskoj prva zavičajna zbirka *Zagrabiensia* iz 1954. godine.

Ovaj diplomski rad bavit će se temom Zavičajne zbirke Gradske knjižnice i čitaonice u Virovitici. U uvodnom dijelu definiran je pojam narodne knjižnice, opisana je povijest te ustroj Knjižnice, definiran je pojam zavičajne zbirke i navedena građa koja se u nju uvrštava te su iz *Preporuka za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu* izdvojene preporuke o zaštiti zavičajne građe. Potom slijedi općenito o Zavičajnoj zbirci Gradske knjižnice i čitaonice u Virovitici, njezinom opsegu, specifičnostima i manjim zbirkama koje su svojevrsne podzbirke unutar Zavičajne zbirke, a zatim definicija bibliografije i kriteriji po kojima je nastala bibliografija *Zavičajnici o zavičaju*.

Drugi dio rada je istraživački, a čini ga bibliografija *Zavičajnici o zavičaju* kako bi se naglasak, unatoč temi zavičajnosti koja poprima širi aspekt djelovanja čak i na manjem teritorijalnom području, stavio na posebno područje djelovanja, a to su Virovitičani koji su pisali o različitim područjima – umjetnosti, sportu, kulturi i općenito djelovanju u svome kraju.

¹ Tošić-Grlač, S.; Hebrang Grgić, I. Zavičajne zbirke u hrvatskim narodnim knjižnicama // Zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama : zbornik radova / 7. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2011. Str. 51.

2. Narodne knjižnice

Iz *IFLA-inih smjernica za narodne knjižnice* može se iščitati da je narodna knjižnica organizacija koju osniva, podržava i financira određena zajednica putem lokalne, regionalne ili nacionalne vlasti ili putem nekog drugog oblika organizacije. Osigurava pristup znanju, informacijama, cjeloživotnom učenju i djelima mašte pomoću niza izvora i službi, a na raspolaganju je svim članovima zajednice bez obzira na njihovu rasu, nacionalnost, dob, spol, religiju, jezik, invaliditet, ekonomski i radni status i obrazovanje.² Glavne su djelatnosti narodne knjižnice pružanje usluga i osiguravanje građe na različitim medijima kako bi zadovoljila obrazovne i informacijske potrebe vezane uz slobodno vrijeme, kako pojedinaca tako i grupa.³ Djeluju kao kulturna i informacijska središta kroz organiziranu mrežu središnjih knjižnica (regionalnih, gradskih, općinskih) i ogranaka te pokretnih knjižnica (bibliobusi, bibliobrodovi i sl.).⁴

Prema *IFLA-inom i UNESCO-ovom Manifestu za narodne knjižnice* neke od zadaća narodne knjižnice su: stvaranje i jačanje čitateljskih navika djece od rane dobi, podupiranje osobnog obrazovanja za koje se odlučuje pojedinac, kao i formalnog obrazovanja na svim razinama, stvaranje mogućnosti za osobni kreativni razvitak, poticanje mašte i kreativnosti kod djece i mladih ljudi, promicanje svijesti o kulturnom naslijeđu, uvažavanje umjetnosti, znanstvenih postignuća i inovacija, olakšavanje razvitka informacijskih vještina i računalne pismenosti i dr.⁵

² IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 15.

³ Isto.

⁴ Narodne knjižnice. // Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslava Krleža. URL:<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=32130> (3. 7. 2019.)

⁵ IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. // IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 106.

3. Povijest Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica

Začetak knjižnice i čitaonice u Virovitici veže se uz crkvene krugove – knjižnica Franjevačkog samostana i uz škole koje su osnovane u doba prosvjetiteljstva. Povijest narodnog knjižničarstva u Virovitici započinje u vrijeme ilirskoga pokreta kada je osnovana Narodna čitaonica. U sklopu čitaoničkog pokreta javljaju se i tzv. *kazina*, a u Virovitici 50-ih je godina postojao *Veroeczer casino*, što potvrđuju pečati pronađeni na njemačkim knjigama koje su sačuvane u Gradskoj knjižnici i čitaonici. Kasino je bio okupljalište virovitičke građanske elite pa je imao važnu ulogu u društvenom, prosvjetnom, kulturnom, glazbenom i zabavnom životu Virovitičana. Početkom 20. stoljeća osnivaju se nove čitaonice – 1904. Hrvatska pučka čitaonica, 1909. Hrvatska čitaonica te od sredine 1929. do kraja 1940. Radnička čitaonica i knjižnica, koja je priređivala zabave, čajanke i predavanja gostiju iz Zagreba. Poslije Drugog svjetskog rata nastala je Narodna knjižnica koja je nakon osnivanja imala više od 10.000 knjiga i oko 700 članova-korisnika. Pedesetih godina dobiva službeni naziv Gradska knjižnica. Dodatak *čitaonica* u nazivu pridodaje se 60-ih godina budući da u okviru knjižnice postoji i čitaonica. Tijekom druge polovice 20. stoljeća Gradska knjižnica i čitaonica doživljavala je razvojne promjene i različite teškoće. Osamdesetih godina integrirana je u Centar za kulturu i preseljena u prizemlje Dvorca Pejačević. Tek na prijelazu iz 20. u 21. stoljeće vidljivo je napredovala. Razvila je sve knjižnične odjele, dobila stručno osoblje, obogatila zbirke te provela informatizaciju knjižničnog poslovanja. Veća pozornost usmjerena je prema nabavi elektroničkih publikacija, suvremenih nosača zvuka i slike. Započeta je i digitalizacija raritetne zavičajne zbirke. Povećao se i broj korisnika, posebice nakon preseljenja u novi prostor 2007. godine, koji je četiri puta veći od starog.⁶

Gradska knjižnica i čitaonica danas je samostalna kulturna ustanova te jedno od najvažnijih kulturnih, informacijskih i informatičkih središta grada. Osim nabave, obrade knjiga te čuvanja i davanja na korištenje knjižne građe, knjižnica pruža i raznovrsne kulturne sadržaje: tribine, putopisna predavanja, filmske večeri, koncerte, izložbe slika i fotografija, predstavljanje knjiga te radionice za djecu. Gradska knjižnica i čitaonica s više od 250 održanih manifestacija ušla je u hrvatsko izdanje enciklopedijskog priručnika WHO IS WHO. Također, ono čime se knjižnica ponosi je i digitalizacija Virovitičkog lista, tjednika Virovitičko-podravske županije. Time se ujedno Gradska knjižnica i čitaonica u Virovitici, koristeći suvremenu tehnologiju, svrstala u red onih narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj koje su se usmjerile prema jednoj od

⁶ Povijest knjižničarstva u Virovitici. URL: <http://www.knjiznicavirovitica.hr/povijest-knjiznicarstva-u-virovitici/> (15. 6. 2019.)

najvažnijih zadaća unutar strategije razvoja narodnih knjižnica – očuvanja zavičajne kulturne baštine.⁷

⁷ Strategija Gradske knjižnice i čitaonice u Virovitici. URL:<http://www.knjiznicavirovitica.hr/wp-content/uploads/2018/08/Strategija-Gradska-knjiznica-i-citaonica-u-Virovitici.pdf> (15. 6. 2019.)

4. Ustroj Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica

U Knjižnici su oformljeni sljedeći odjeli: Odjel za odrasle, Dječji odjel te Stručno-znanstveni odjel. Odjel za odrasle čine Zavičajna zbirka, Zbirka knjiga o Domovinskom ratu, Češka zbirka, Zbirka stripa, Zbirka multimedijalne građe, Kutak za mlade, Kutak za čitanje na stranim jezicima te Zbirka periodičkih publikacija. Na Dječjem odjelu nalaze se Dječja čitaonica, Multimedija, Kutak slikovnica, Čitaonica tiska te Informacijsko-posudbeni pult. Knjižnična građa obuhvaća slikovnice, pop-up slikovnice i knjige, dječju književnost, književnost za mladež, književnost na stranim jezicima, popularno-psihološku literaturu za roditelje, literaturu za djecu iz različitih područja znanosti i ljudskog djelovanja, referentnu zbirku, stripove, audiovizualnu građu te časopise za djecu i mladež. U sklopu Dječjeg odjela je i kutak sa slikovnicama za najmlađe te knjigama iz područja psihologije te odgoja i obrazovanja za roditelje i odgojitelje. Stručno-znanstveni odjel sadrži stručnu i znanstvenu literaturu iz svih područja ljudskih djelatnosti, opće i specijalne enciklopedije, leksikone, rječnike, priručnike i atlase.

5. Zavičajna zbirka

Zavičaj je područje iz kojega pojedinac potječe, gdje se rodio i odrastao, a u širem smislu značenje se odnosi na određeno zemljopisno područje u kojem netko živi.⁸ Zavičaj može značiti samo određeno naselje, mjesto, a može po značenju uz uže mjesto obuhvatiti i njegovu užu pa i širu okolicu, napokon i cijelu pokrajinu.⁹ Prikupljajući svu izvornu građu o određenom području, zavičajna zbirka omogućava svestrano upoznavanje zavičaja, njegovu prošlost i sadašnjost te ima znanstvenu, dokumentacijsku, povijesnu, umjetničku i praktičnu vrijednost.¹⁰

Sam izraz zavičajna zbirka (engl. *local collection, local studies, local history collection*) označava zbirku odabrane, prikupljene, sređene i obrađene građe bilo koje vrste koja se svojim sadržajem odnosi na određeno zemljopisno područje.¹¹

Zavičajna je zbirka presjecište u kojemu se prepleću slike prošlosti s prizorima sadašnjosti. Svakodnevna događanja najbolje pokazuju što se sve zbiva u njoj. Učenici, studenti, znanstvenici izučavaju u tom prostoru zavičaj, a tu se povremeno izmjenjuju i zanimljive izložbe.¹²

Srna Vuković-Motll u svom radu *Zavičajna zbirka* kaže da ona sabire sav bibliotečni materijal koji se u bilo kojem smislu odnosi na zavičaj.¹³ Zavičajna zbirka sadržajno obuhvaća svu povijesnu i suvremenu stvarnost određenog lokaliteta, ona sadržajno obuhvaća zavičaj u potpunoj njegovoj složenosti.¹⁴ Prema zemljopisnom području koje obuhvaća zbirka može biti lokalna, subregionalna ili regionalna.¹⁵

⁸ Batur, M.; Barbarić, A. Audiograđa kao dio zavičajne zbirke u narodnoj knjižnici – studija slučaja radijskih emisija Ivana Hermana. // *Libellarium*, IX, 1 (2016), str. 3. URL: <https://bib.irb.hr/datoteka/860058.254-989-1-PB.pdf> (4. 7. 2019.)

⁹ Vuković-Motll, S. Zavičajna zbirka // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 21 (1975), str. 18.

¹⁰ Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/clanovi/Preporuke.pdf> (4. 7. 2019.)

¹¹ Tošić-Grlač, S., Hebrang Grgić, I. Zavičajne zbirke u hrvatskim narodnim knjižnicama // *Zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama : zbornik radova / 7. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj*. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2011. Str. 52.

¹² Pejić, I. Zavičajna zbirka kao jedan od oblika djelovanja knjižničara u društvenoj zajednici. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 39, ½ (1996), str. 114.

¹³ Vuković-Motll, S. Zavičajna zbirka // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 21 (1975), str. 17.

¹⁴ Isto. Str. 19.

¹⁵ Zavičajna zbirka. // *Hrvatska enciklopedija Leksikografskog Zavoda Miroslav Krleža*. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66968> (4. 7. 2019.)

Svaka narodna knjižnica vodi zavičajnu zbirku te stoga istražuje, skuplja, obrađuje, pohranjuje i daje na korištenje knjižničnu građu o topografiji, povijesnom, gospodarskom i kulturnom razvitku područja na kojem djeluje, a izrađuje i zavičajnu bibliografiju i središnji katalog.¹⁶

Zavičajne zbirke od iznimne su važnosti za područje u kojemu egzistiraju. Svrha je pojedince i ustanove upoznati s njezinim pojmom te ukazati na njezinu važnost za razvoj određenog područja i intelektualni razvoj pojedinaca što je zadaća dobrog knjižničara koji kroz različite projekte, predavanja i radionice upoznaje korisnike s istom.

5.1. Građa zavičajne zbirke

Građa zavičajne zbirke odražava cjelokupan život jednog lokaliteta, od njegova nastanka do današnjeg vremena obuhvaćajući: prirodne uvjete i bogatstva, povijesni, gospodarski, društveni razvoj, socijalnu i političku strukturu, kulturnu povijest, tradiciju i umjetničko stvaralaštvo.¹⁷

U zbirci se prikuplja građa na svim medijima, nastala ili objavljena na teritoriju koji je definiran kao zavičaj, kao i građa nastala bilo gdje u svijetu koja se na njega odnosi.¹⁸

Sadržajno su okviri zavičajne zbirke vrlo široki – obuhvaća cio život jednog lokaliteta; njegovu povijest, topografiju, prirodu, socijalno stanje, ekonomsku i političku strukturu, umjetničko stvaralaštvo, znamenite građane, tradiciju, običaje i mnoge druge oblike njegovog života, ukratko svu složenost njegove sredine.¹⁹ Zavičajnoj zbirci pripadaju sve vrste knjižnične građe u svim oblicima i na svim medijima, a koja je u formalnoj ili sadržajnoj vezi sa zavičajem. Dakle, to je sva građa izdana na zavičajnome prostoru ili su odgovorne osobe poput autora, urednika, ilustratora, prevoditelja itd. vezane uz zavičaj te je to i ona građa čiji se sadržaj tiče tema o zavičaju i ljudi iz zavičaja.²⁰

Vrsta građe koja se prikuplja u zavičajnim zbirkama raznolika je no, najčešće najviše mjesta zauzimaju monografije o pojedinim mjestima ili ljudima, potom prilozi objavljeni kao

¹⁶ Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_06_58_1071.html (4. 7. 2019.)

¹⁷ Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/clanovi/Preporuke.pdf> (4. 7. 2019.)

¹⁸ Zavičajna zbirka. // Hrvatska enciklopedija Leksikografskog Zavoda Miroslav Krleža. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66968> (4. 7. 2019.)

¹⁹ Vuković-Motil, S. Zavičajna zbirka. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 21 (1975), str. 17.

²⁰ Batur, M.; Barbarić, A. Audiograđa kao dio zavičajne zbirke u narodnoj knjižnici – studija slučaja radijskih emisija Ivana Hermana. // Libellarium, IX, 1 (2016), str. 6. URL: <https://bib.irb.hr/datoteka/860058.254-989-1-PB.pdf> (4. 7. 2019.)

sastavnice te knjige koje donose važne podatke o zavičaju. Čuvaju se lokalni časopisi i novine te školski listovi, kao i pojedinačni prilozi u ostalim časopisima. Zbirku posebno obogaćuju bibliografije, zbornici, godišnjaci i kalendari, turistički vodiči, planovi naselja i gradova, zemljopisne karte, stare fotografije, katalozi proizvoda, zbirka plakata i drugo.²¹ Zavičajne zbirke svojstvene su po tome što sadrže građu različitog oblika i podrijetla u rasponu od neobjavljenih rukopisa i sitnog tiska do zemljopisnih karata, nota, fotografija, zvučnih i filmskih zapisa.²² Cilj je prikupiti, sačuvati i popularizirati kulturno-povijesne vrijednosti te prirodne rijetkosti i bogatstva određenog kraja.

Knjižnice se mogu odlučiti za dva pristupa prikupljanja građe. Prema prvom, prikupljaju svu građu koja je bilo kada tiskana na području zavičaja. Druga je mogućnost odluka o neprikupljanju građe tiskane nakon 1945. godine. Prije kraja Drugog svjetskog rata tiskarstvo nije bilo rašireno i komercijalizirano kao poslije, a postojanje lokalne tiskare ukazivalo je na stupanj kulturnog razvitka. Građa, koja je tada tiskana, od velike je važnosti za proučavanje povijesti zavičaja, ali i nacionalne knjižne baštine. Nakon 1945. postojanje tiskara prestaje biti znakom kulturnog razvitka i veže se uz komercijalizaciju tiskarstva. Osim toga, veliki broj zemalja uvodi obvezni primjerak i izradu nacionalnih bibliografija te izvor za proučavanje povijesti knjige i tiskarstva postaju nacionalne knjižnice i bibliografije. Zbog toga neke knjižnice u potpunosti odbacuju mjerilo tiskarstva pri odabiru građe za zavičajnu zbirku.²³

Prema Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti svaki je nakladnik dužan dostaviti po jedan primjerak građe matičnoj knjižnici na području županije na kojoj je njegovo sjedište radi stvaranja zavičajne zbirke.²⁴

²¹ Strategija Gradske knjižnice i čitaonice u Virovitici. URL: <http://www.knjiznicavirovitica.hr/wp-content/uploads/2018/08/Strategija-Gradska-knjiznica-i-citaonica-u-Virovitici.pdf> (15. 6. 2019.)

²² Horvat, A. Zakonski propisi od važnosti za zavičajne zbirke. // Zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama : zbornik radova / 7. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2011. Str. 31.

²³ Tošić-Grlač, S.; Hebrang Grgić, I. Zavičajne zbirke u hrvatskim narodnim knjižnicama // Zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama : zbornik radova / 7. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2011. Str. 53.

²⁴ Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. URL: <https://www.zakon.hr/z/1925/Zakon-o-knji%C5%BEenicama-i-knji%C5%BEni%C4%8Dnoj-djelatnosti-2019> (5. 7. 2019.)

O oblikovanju zbirke sve se više govori i piše, posebno u razvijenim zemljama u kojima postoji tradicija pažljivoga i dugotrajnoga rada u oblikovanju zbirke i njihovom stalnom vrednovanju.²⁵

U vrijeme modernih tehnologija i suvremenih tema, zavičajna zbirka i dalje zauzima važan aspekt u očuvanju prošlosti i kulture i riznica je zavičajnog blaga za neke buduće naraštaje. Stvaranje zavičajne zbirke dugotrajan je i kontinuiran posao, a o tome kakva će biti, odnosno kako će izgledati u budućnosti ovisi o sposobnosti, znanju, predanosti i vještinama knjižničara.

5.2. Zaštita knjižnične zavičajne građe

Iz *Preporuka za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu*²⁶ izdvojeno je nekoliko preporuka o zaštiti knjižnične zavičajne građe. U njima stoji da svaka knjižnica u *Pravilniku o radu* treba skrenuti pozornost na zaštitu zavičajne građe. Isto tako treba predvidjeti načine osiguravanja njihovih inventarnih knjiga i kataloga. Knjižničnu zavičajnu građu treba čuvati u njezinom originalnom obliku, što znači da se ne smiju poduzimati nikakve radnje kojima bi se promijenio fizički izgled ili sadržaj knjižnične jedinice (ne smije se uvezivati, rezati, lijepiti, koristiti selotejp i sl.). Također, navodi se da pravilnom čuvanju knjižnične zavičajne građe pridonosi i način njezina smještaja, što znači da građa ne smije biti izložena u slobodnom pristupu, nego se u cilju njezine zaštite izdvaja u posebnu prostoriju, posebne staklene ormare ili police. U svrhu trajnog očuvanja knjižnične građe knjižnice su obvezne štititi građu od uzročnika propadanja – vlage, prekomjernog sunčevog ili umjetnog svjetla, bioloških i atmosferskih utjecaja i onečišćenja te odstupanja od optimalne temperature.²⁷ U *Preporukama* se navodi i da zavičajnu građu treba pregledavati svakih šest mjeseci kako bi se utvrdila eventualna mehanička oštećenja ili oštećenja nastala kemijskim ili mikrobiološkim procesom. Korištenje zavičajne građe ne smije štetiti njezinom fizičkom stanju ili osipanju, a o njezinu se korištenju treba voditi evidencija.²⁸

²⁵ Horvat, A.; Laszlo M. Obrazovanje knjižničara za osnivanje, obnovu i vođenje knjižničnih zbirki. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 37 ¾ (1994), str. 39.

²⁶ Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/clanovi/Preporuke.pdf> (4. 7. 2019.)

²⁷ Pravilnik o zaštiti knjižnične građe. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_04_52_1001.html (4. 7. 2019.)

²⁸ Isto kao 26.

Ipak, uzorno vođene zavičajne zbirke bogate različitim vrstama knjižnične građe koja je čuvana u propisanim mikroklimatskim uvjetima te u značajnoj mjeri, u skladu sa zakonskim okvirom, digitalizirana, u hrvatskim prilikama više predstavljaju izuzetak nego pravilo.²⁹

²⁹ Batur, M.; Barbarić, A. Audiograđa kao dio zavičajne zbirke u narodnoj knjižnici – studija slučaja radijskih emisija Ivana Hermana. // *Libellarium*, IX, 1 (2016), str. 5. URL: <https://bib.irb.hr/datoteka/860058.254-989-1-PB.pdf> (4. 7. 2019.)

6. Zavičajna zbirka Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica

U Zavičajnoj zbirci Gradske knjižnice i čitaonice u Virovitici prikuplja se i čuva sva knjižna i neknjižna građa koja se u bilo kojem smislu odnosi na zavičaj: publikacije objavljene na području grada Virovitice, publikacije virovitičkih autora i sve publikacije objavljene o Virovitici ili Virovitičanima. Gradska knjižnica i čitaonica u Virovitici odavno je prepoznala važnost zavičajnosti i zavičajne zbirke kao nezaobilaznog izvora informacija o kulturno-povijesnom nasljeđu.

Zbirka broji oko 1300 jedinica knjižnične građe te je od iznimne vrijednosti jer oslikava povijest zavičaja, njegovu društvenu strukturu, umjetničko stvaralaštvo, dosege znamenitih pojedinaca i druge osobitosti kulturno-povijesnoga naslijeđa virovitičkoga kraja. Sadrži knjige, brošure, kataloge, monografije, sitni tisak, periodiku i AV građu.

Građa je zaštićena, što znači da se može dobiti na uvid ili za rad u Knjižnici. Naslovi koji su tiskani do 1945. godine svrstavaju se kao starija i raritetna građa te su fizički odvojeni od ostalih jedinica u Zbirci. S obzirom da je Gradska knjižnica i čitaonica u Virovitici 2008. postala Županijska matična knjižnica, poboljšana je kvaliteta nabave zavičajne građe s područja cijele Virovitičko-podravske županije. Budući da teritorijalni opseg obuhvaća cijelu županiju, u odnosu na tipove zavičaje zbirke, Zavičajna zbirka Gradske knjižnice i čitaonice u Virovitici pripada tipu regionalne. Građa Zavičajne zbirke prikuplja se od utemeljenja Knjižnice i smještena je na Odjelu za odrasle.

U prosincu 2013. godine Gradska knjižnica i čitaonica u Virovitici započela je i s projektom digitalizacije Virovitičkog lista. Riječ je o tiskovini koja je ostavila neizbrisiv trag kada je riječ o društveno-političkim, gospodarskim, kulturno-obrazovnim te sportskim sadržajima grada i županije. Digitalizirano je dvanaest godišta, od 2003. do 2014., uključujući i 2003. i 2014. godište.

Posebno mjesto u Zbirci zauzimaju Virovitičani koji su pisali o Virovitici, čemu svjedoči i bibliografija u nastavku rada.

Zavičajni segment nije zanemaren ni na Dječjem odjelu Gradske knjižnice i čitaonice u Virovitici. Različiti programi osmišljeni su da bi djecu zainteresirali za istraživanje o zavičaju i probudili u njima ljubav za istim. Istodobno se njeguje ljubav prema čitanju i knjizi i senzibilizira djecu na dolazak u knjižnicu te odgaja buduće potencijalne korisnike. Temom zavičaja na Dječjem odjelu intenzivnije se počelo baviti 2014. godine kada je povodom

manifestacije Dana grada otvoren natječaj za najbolju fotografiju s motivom grada Virovitice. Natječaj je nosio naziv *Virovitica u oku djeteta*. Sljedeće godine izdana je prva slikovnica Gradske knjižnice i čitaonice čije su stvarateljice djelatnice Dječjeg odjela i Igraonice, a naslov joj je *Miko i Virka u šetnji našim gradom*. Njegovanje zavičajne kulturne baštine nastavljeno je i u 2016. godini kada je, opet povodom Dana grada, nastala društvena igra *Koliko poznajem svoj grad?*. Natjecanje u igri organizirano je ispred Knjižnice, a pobjednikom je proglašen onaj koji je imao najviše točnih odgovora na pitanja iz područja povijesti i geografije, kulture i obrazovanja te zanimljivosti iz zavičaja. Prema riječima djelatnika Knjižnice, u 2016. godini napisan je i nastavak već spomenute slikovnice. Uz stihove o knjižnici, muzeju i kazalištu, tekst je proširen s još nekoliko kulturnih i obrazovnih ustanova s područja grada Virovitice.

Sve navedeno pokazatelj je da Gradska knjižnica i čitaonica u Virovitici čuva svoju kulturnu baštinu, što je jedna od glavnih zadaća unutar strategije razvoja narodnih knjižnica.

6.1. Zbirke zavičajnika u Zavičajnoj zbirci

U Zavičajnoj zbirci posebno mjesto zauzimaju dvije osobe – Franjo Martin Fuis i Milan Nikolić. Njihova su djela izdvojena u posebnim vitrinama sa staklom, čime je dodatno naglašena njihova važnost i briga za očuvanje vrijedne zavičajne građe. Djela nisu dostupna za posuđivanje, ali se mogu koristiti u Knjižnici.

6.1.1. Život i djelo Franje Martina Fuisa

Virovitičanin Franjo Martin Fuis prvi je hrvatski novinar istraživač, začetnik turističke reportaže, fotoreporter, pisac, pjesnik, strip scenarist. Potječe iz siromašne radničke obitelji, a uz oca i majku, odrastao je i uz tri brata, od kojih je jedino on imao priliku upisati srednju školu. Kraj drugoga razreda dočekao je s neuspjehom te pobjegao iz Virovitice s cirkuskom družinom s kojom je proputovao Bugarsku, Tursku i Grčku. Pustolovan po naravi na tom će skitničkom druženju dokazati da je i sam sposoban izvoditi neke točke, napisati skečeve i odglumiti neke prizore.³⁰ Na svojim je predavanjima punio sale, pa i Hrvatsko narodno kazalište. Njegov je cilj bio upoznati što više ljudi i krajeva, što više činjenica i otkrića, a spajajući to s prirođenom

³⁰ Hanzlovsky, M. Život i djelo novinara Franje Fuisa. // Virovitički zbornik 1234-1984 : zbornik radova sa znanstvenog skupa „Virovitica u prošlosti i sadašnjosti“, održanog u Virovitici od 2. do 3. listopada 1984. godine u povodu obilježavanja 750. godišnjice spomena i 40. godišnjice oslobođenja Virovitice. Virovitica : JAZU ; Skupština općine, 1986. Str. 411.

maštom, stvorio je zalihu iz koje je lako izlazilo njegovo novinarstvo. Godina 1927. početak je intenzivnijeg Fuisova pisanja te je uskoro postao popularan i pomalo tajanstven pjesnik i novelist, a objavljivao je pod pseudonimom FRA MA FU. Prvu zapaženiju priču objavio je u zagrebačkom listu *Omladina*, a kasnije nastavlja u *Kulisi*, *Virovitičanu*, *Našem mornaru*... Godine 1934. redakcija *Kulise* tiskala je njegovu zbirku poezije i proze koja označava početke jedne nove utjecajne vrste. Najvažnije razdoblje Fuisova novinarstva i životnog uspona počinje s preseljenjem u Zagreb kad počinje pisati kao učenik Ive Mihovilovića, tadašnjeg urednika *Novosti*. Mihovilović ga je slao na prve značajnije fotoreporterske zadatke koje je uspješno savladao i serijom putopisnih članaka iz Hrvatske i Bosne postao prvi novinar tog žanra. Fuis je bio prvi pravi fotoreporter. Pješao je, bilježio i fotografirao te sam razvijao fotografije. Osim toga, Fuis je i jedan od glavnih kreatora hrvatskoga stripa. Također, velika strast bio mu je let, kojim je i skončao svoj život. Naime, 1943. godine odlučio je zrakoplovom otići u Otočac. Uzletio je malim dvosjedom prepunim fotofilmskog materijala, kamera i putnika. Blizu Plitvičkih jezera zapleo se među visoka stabla i srušio. U njegovu kaputu pronađen je šifrirani dokument i predan ustaškim vlastima, koje su utvrdile da je Fuis 13. listopada 1943. zaista poletio prema partizanima, i radeći za njih, poginuo.

6.1.2. Zbirka Franjo Martin Fuis

U Gradskoj knjižnici i čitaonici Virovitica Zbirka je oformljena krajem 2016. godine, ali na inicijativu ravnateljice Gradske knjižnice i čitaonice u Virovitici, Višnje Romaj, prof., Zbirka je postala dio samostalne izložbe smještene na polukatu Knjižnice. Zbirka trenutno broji oko četrdeset naslova, a može se podijeliti u dvije skupine: na literaturu koju je napisao Franjo Martin Fuis i literaturu koja sadrži podatke o njemu. U zbirci posebnu pozornost plijeni prva knjiga F. M. Fuisa *Tajna svjetionika sv. Luke* iz 1934. godine. Na knjizi je Fuisov originalni rukopis – posveta knjige svom prijatelju Heroldu. Izložbu čine: Zbirka, preslici dokumenata i fotografije iz Fuisovog života, različiti eksponati i antikni namještaj.

Franjo Martin Fuis uvršten je u Hrvatsku enciklopediju, Hrvatski biografski leksikon i Povijest europske fotografije.

6.1.3. Život i djelo Milana Nikolića

Milan Nikolić prvi je hrvatski pisac kriminalističkih romana. Rođen je u Osijeku, školovao se u rodnome gradu, Beogradu, Bugarskoj i Zagrebu. Nakon rata radio je neko vrijeme u obavještajnoj službi na području Trsta, zatim kao činovnik u Opatiji i Iloku, a onda se nakon Zagreba stalno nastanio u Virovitici. Nakon kratkotrajnoga novinarstva profesionalno se bavio književnošću. Pisao je romane, priče i scenarije uglavnom kriminalističkog sadržaja. Objavljivao je pod svojim imenom, a potkraj 60-ih koristio se anglosaksonskim pseudonimima Norman Daniels, Milton S. Nikols, Džon Smit. Književni uzori bili su mu Agatha Christie, Georges Simenon i Mickey Spillane. Nikolić je pokušavao i korespondirati s najvećim svjetskim piscima krimića – A. Christie i G. Simenonom, no sve se svelo na dva kurtoazna otpisa slavnih autora.³¹ Neki od njegovih najuspješnijih romana su *Kristalna pepeljara*, *Zovem Jupiter*, *Tajna kanarinčeve krletke*, *Prsten s ružom*, *Partija karata*... Kritika je Nikolićev rad nazvala pionirskim, a njega proglasila *Virovitičkim Simenonom*. Pripada mu mjesto našega prvoga profesionalnoga pisca krimića koji je s N. Brixijem udomaćio ovu književnu vrstu.³² Nikolić je preminuo u Virovitici 1970. godine u 46. godini života.

6.1.4. Literarna ostavština Milana Nikolića

Pod nazivom *Literarna ostavština Milana Nikolića* u virovitičkoj je Gradskoj knjižnici oformljena zbirka o istoimenom piscu. U njoj se nalazi devetnaest knjiga, a na njih devet je autorov autogram, datum i posveta virovitičkim prijateljima. Njegova prva knjiga *Prsten s ružom* također je dio zbirke. Prema romanu *Špijun X javlja* snimljen je naš prvi špijunski istoimeni film, a premijera je održana u Virovitici. Neki od naslova koji čine zbirku su i *Četiri pokojna šerifa*, *Jedan stranac je stigao*, *Kristalna pepeljara*, *Obračun na obali*, *Sive priče* i dr.

³¹ Brešić, V. Knjiga o Virovitici. Virovitica : Mikešland, 2002. Str. 195.

³² Milan Nikolić. // Leksikon hrvatskih pisaca. Zagreb : Školska knjiga, 2000. Str. 531.

7. O bibliografiji „Zavičajnici o zavičaju“

Prema definiciji *Hrvatske enciklopedije*, bibliografija je popis bibliografski obrađene građe, odnosno znanstvena disciplina koja se bavi načelima i metodološkim postupcima izradbe različitih vrsta popisa. Bibliografska djelatnost obuhvaća istraživanje, sabiranje, odabiranje, opisivanje, vrednovanje, klasificiranje i objavljivanje knjižne i neknjižne građe, a svrha je omogućiti korisnicima brzo pronalaženje bibliografskih zapisa potrebnih npr. za znanstveni ili istraživački rad.³³

Proučavanjem rada *Metodologija prikupljanja podataka i izrade retrospektivne bibliografije iseljeničkog tiska*³⁴ u dijelu *Planiranje metoda istraživanja i prikupljanja podataka* uočeno je da su autorice za prikupljanje podataka koristile dvije osnovne metode: analizu knjižničnih kataloga i raznih publikacija poput knjiga i časopisa te uključivanje zajednice. Upravo su uključivanje zajednice i rad na promociji projekta izrade bibliografije, kako su istakle, nužni jer vlasnici privatnih zbirki ponekad nisu ni svjesni važnosti publikacija koje posjeduju ili čak ne znaju da ih posjeduju. U ovoj bibliografiji nije korištena metoda uključivanja zajednice budući da je tema orijentirana samo na postojeću Zavičajnu zbirku Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica.

Osnovni je kriterij odabira građe za bibliografiju radova *Zavičajnici o zavičaju*, koja slijedi u nastavku, bio da su autori, odnosno urednici Virovitičani (osobe koje su rođene u Virovitici te one koje dugi niz godina žive i rade u Virovitici) i da su teme vezane za Viroviticu.

S obzirom na sadržaj obuhvaćene građe, ova je bibliografija opća, a s obzirom na vremensko razdoblje u kojemu je građa nastala retrospektivna (popisuje građu koja je objavljena od 1965. do sredine 2019. godine). Primarni je raspored bibliografskih jedinica kronološki, a sekundarni abecedni. Prema načinu izrade bibliografija je primarna jer je rađena na temelju viđene građe u Grdskoj knjižnici i čitaonici Virovitica.

U popisu je uz pojedine jedinice kao dopunski element zapisan ISBN te je naznačeno o kojoj se vrsti građe radi tamo gdje to nije vidljivo. Radi preglednosti naslovi su istaknuti podebljanim

³³ Bibliografija. // Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=7459> (19. 6. 2019.)

³⁴ Hebrang Grgić, I.; Barbarić, A. Metodologija prikupljanja podataka i izrade retrospektivne bibliografije iseljeničkog tiska. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 62, 1(2019), str. 36. URL: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/744/626> (2. 9. 2019.)

slovima, a prva riječ (prezime autora ili prva riječ u naslovu) napisana je velikim tiskanim slovima. Ako se radi o radu u zborniku, naslovi zbornika napisani su kurzivom. Kako bi bilo omogućeno lakše i brže snalaženje, iza bibliografije nalazi se autorsko kazalo u abecednom nizu.

Bibliografske jedinice obuhvaćaju područja povijesti, športa, kulture, školstva, gospodarstva, glazbe, obrta, vatrogastva, lova i dr.

8. Bibliografija radova – „Zavičajnici o zavičaju“: primjer iz Zavičajne zbirke Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica

1965.

1. **20 godina virovitičkog Kazališta** / urednik Stjepan Reder. Virovitica : Gradsko kazalište, 1965.

1975.

2. ERPAČIĆ, Jozo. **100 godina Dobrovoljnog vatrogasnog društva Virovitica**. Virovitica : Dobrovoljno vatrogasno društvo, 1975.

1977.

3. **RODOLJUBOV glasnik : 1880 – 1974** / urednici Željko Idžojtić, Pero Turčinović ... et. al. Virovitica : HPD „Rodoljub“, 1977.

1983.

4. VODOPIĆ, Mirjana. **Gradska glazba Virovitica : 1883.-1983**. Virovitica : Gradska glazba, 1983.

1984.

5. BALAŠKO, Ivan. **Trideset godina sportskog ribolova na području općine i osnutka sportsko-ribolovnog društva „Odženica“ Virovitica**. Virovitica : Zajednica sportskih ribolovnih društava, 1984.

1986.

6. BERGMAN, Branko. **Vodoprivreda u razvoju Virovitice – perspektiva i značaj**. // *Virovitički zbornik : 1234-1984 : zbornik radova sa znanstvenog skupa „Virovitica u prošlosti i sadašnjosti“, održanog u Virovitici od 2. do 3. listopada 1984. godine u povodu obilježavanja 750. godišnjice spomena i 40. godišnjice oslobođenja Virovitice*. Virovitica : JAZU ; Skupština općine, 1986, str. 73-79.

7. DRAGANIĆ, Danica. **Etnografske osobine virovitičkog kraja**. // *Virovitički zbornik : 1234-1984 : zbornik radova sa znanstvenog skupa „Virovitica u prošlosti i sadašnjosti“, održanog u Virovitici od 2. do 3. listopada 1984. godine u povodu obilježavanja 750.*

godišnjice spomena i 40. godišnjice oslobođenja Virovitice. Virovitica : JAZU ; Skupština općine, 1986, str. 309-328.

8. DRAGANIĆ, Danica. **Gradski muzej u Virovitici.** // *Virovitički zbornik : 1234-1984 : zbornik radova sa znanstvenog skupa „Virovitica u prošlosti i sadašnjosti“, održanog u Virovitici od 2. do 3. listopada 1984. godine u povodu obilježavanja 750. godišnjice spomena i 40. godišnjice oslobođenja Virovitice. Virovitica : JAZU ; Skupština općine, 1986, str. 383-386.*

9. ROMAJ, Dinka ... et al. **Barok u Virovitici : arhitektura, urbanizam, slikarstvo, kiparstvo, zlatarstvo.** Virovitica : Centar kulture, 1986.

Katalog izložbe.

10. SABOLIĆ, Dubravka. **Cehovi i obrti u Virovitici.** // *Virovitički zbornik : 1234-1984 : zbornik radova sa znanstvenog skupa „Virovitica u prošlosti i sadašnjosti“, održanog u Virovitici od 2. do 3. listopada 1984. godine u povodu obilježavanja 750. godišnjice spomena i 40. godišnjice oslobođenja Virovitice. Virovitica : JAZU ; Skupština općine, 1986, str. 203-210.*

11. SABOLIĆ, Dubravka. **Kronologija Virovitice.** // *Virovitički zbornik : 1234-1984 : zbornik radova sa znanstvenog skupa „Virovitica u prošlosti i sadašnjosti“, održanog u Virovitici od 2. do 3. listopada 1984. godine u povodu obilježavanja 750. godišnjice spomena i 40. godišnjice oslobođenja Virovitice. Virovitica : JAZU ; Skupština općine, 1986, str. 677-680.*

12. TURČINOVIĆ, Pero. **Inovacijske kulture u poljoprivredi kao faktor promjena u selu općine Virovitica.** // *Virovitički zbornik : 1234-1984 : zbornik radova sa znanstvenog skupa „Virovitica u prošlosti i sadašnjosti“, održanog u Virovitici od 2. do 3. listopada 1984. godine u povodu obilježavanja 750. godišnjice spomena i 40. godišnjice oslobođenja Virovitice. Virovitica : JAZU ; Skupština općine, 1986, str. 547-553.*

1990.

13. **RODOLJUBOV glasnik : 110 godina Hrvatskog pjevačkog društva „Rodoljub“ Virovitica** / urednici Boris Belić, Branka Pavelić, Pero Turčinović. Virovitica : HPD „Rodoljub“, 1990.

1994.

14. DRAGANIĆ, Danica. **Tradicijsko graditeljstvo Virovitice : prošlost u sadašnjosti.** Virovitica : Gradski muzej, 1994.

Katalog izložbe.

1996.

15. **INFORMATIVNI vodič : Virovitičko-podravska županija** / urednik Ivan Horvat. Virovitica : Županija virovitičko-podravska, 1996.

16. **RODOLJUBOV glasnik : 115 godina Hrvatskog pjevačkog društva „Rodoljub“** / urednik Pero Turčinović. Virovitica : HPD „Rodoljub“, 1996.

1997.

17. **POVIJEST športa u Virovitici.** / glavni urednik Pero Turčinović. Virovitica : Gradsko poglavarstvo, 1997.

ISBN 953-97354-0-8

1998.

18. DRAGANIĆ, Danica. **Starinsko seosko ruho Virovitičko-podravske županije.** Virovitica : Gradski muzej Virovitica ; Slatina : Centar za kulturu, Zavičajni muzej Slatina, 1998.

Katalog izložbe.

ISBN 953-97624-0-5

19. SABOLIĆ, Dubravka. **Stari virovitički obrti : obrti od kraja XVII. do sredine XVIII. stoljeća.** Virovitica : Gradski muzej, 1998.

Katalog izložbe.

20. VODOPIĆ, Mirjana. **Gradska glazba Virovitica 1883 - 1998 : Od društva za promicanje glazbe do danas.** Virovitica : Gradska glazba, 1998.

1999.

21. SABOLIĆ, Dubravka. **Stotinu godina novinstva u Virovitici.** Virovitica : Gradski muzej Virovitica, 1999.

Katalog izložbe.

2000.

22. BUDIŠA, Ana. **Sve naše godine.** Virovitica : Dječji vrtić Cvrčak, 2000.

23. **RODOLJUBOV glasnik : 120 godina Hrvatskog pjevačkog društva „Rodoljub“ Virovitica** / urednik Pero Turčinović. Virovitica : HPD „Rodoljub“, 2000.

2001.

24. SALAJIĆ, Silvija. **Arheologija virovitičkog kraja.** Virovitica : Gradski muzej, 2001.
Katalog izložbe.

2002.

25. **STOTA obljetnica Opće bolnice** / urednik Ljiljana Valenčak-Tonković. Virovitica : Opća bolnica, 2002.

2003.

26. BABIĆ, Ivica. **Osnivanje i rad hrvatskog liječničkog sindikata Podružnice Virovitica.** // Prilozi za povijest Hrvatskog liječničkog zbora Podružnice Virovitica : pedeset godina postojanja i rada podružnice. Virovitica : Hrvatski liječnički zbor, Podružnica, 2003, str. 55-58.

27. ČUPEN, Jakob. **Medicinski centar i članovi Podružnice HLZ Virovitica u političkim promjenama i ozračju Domovinskog rata.** // Prilozi za povijest Hrvatskog liječničkog zbora Podružnice Virovitica : pedeset godina postojanja i rada podružnice. Virovitica : Hrvatski liječnički zbor, Podružnica, 2003, str. 59-61.

28. ČUPEN, Jakob; Vlatković, Ratko. **Razvoj i rad Podružnice Virovitica.** // Prilozi za povijest Hrvatskog liječničkog zbora Podružnice Virovitica : pedeset godina postojanja i rada podružnice. Virovitica : Hrvatski liječnički zbor, Podružnica, 2003, str. 26-28.

29. FEKETIĆ-BAJER, Ana. **Hrvatsko društvo za hospicij i palijativnu skrb.** // Prilozi za povijest Hrvatskog liječničkog zbora Podružnice Virovitica : pedeset godina postojanja i rada podružnice. Virovitica : Hrvatski liječnički zbor, Podružnica, 2003, str. 53-54.

30. SALAJ-RAKIĆ, Terezija. **Zdravstvena zaštita djece na području Virovitice do sredine osamdesetih godina.** // Prilozi za povijest Hrvatskog liječničkog zbora Podružnice Virovitica

: pedeset godina postojanja i rada podružnice. Virovitica : Hrvatski liječnički zbor, Podružnica, 2003, str. 64-65.

31. VALENČAK-TONKOVIĆ, Ljiljana. **Suradnja bolnice i podružnice HLZ Virovitica na unapređenju medicine, zdravstva i zdravlja pučanstva.** // Prilozi za povijest Hrvatskog liječničkog zbora Podružnice Virovitica : pedeset godina postojanja i rada podružnice. Virovitica : Hrvatski liječnički zbor, Podružnica, 2003, str. 39-40.

32. VENUS, Miroslav. **Članovi podružnice HLZ Virovitica u aktivnostima Crvenog križa.** // Prilozi za povijest Hrvatskog liječničkog zbora Podružnice Virovitica : pedeset godina postojanja i rada podružnice. Virovitica : Hrvatski liječnički zbor, Podružnica, 2003, str. 73-76.

33. VLATKOVIĆ, Ratko. **Sjećanje na razvoj zdravstvene zaštite na području bivšeg kotara Virovitice nakon 1945. godine.** // Prilozi za povijest Hrvatskog liječničkog zbora Podružnice Virovitica : pedeset godina postojanja i rada podružnice. Virovitica : Hrvatski liječnički zbor, Podružnica, 2003, str. 29-36.

34. ŽIGMAN, Vesna. **Dom zdravlja Virovitica u razdoblju od nastanka 1994. do 31. ožujka 2003. godine povodom pedesete obljetnice podružnice HLZ Virovitica.** // Prilozi za povijest Hrvatskog liječničkog zbora Podružnice Virovitica : pedeset godina postojanja i rada podružnice. Virovitica : Hrvatski liječnički zbor, Podružnica, 2003, str. 41-45.

2004.

35. LUKŠA, Dražen. **Košarkaški klub Virovitica : 30 godina.** Virovitica : Grafoprojekt, [2004?].

2005.

36. REIDER, Vladimir. **Sto godina Industrijsko-obrtničke škole Virovitica.** Virovitica : Industrijsko-obrtnička škola ; Zagreb : Hrvatska obrtnička komora, 2005.

ISBN: 953-95018-0-6

37. **TEHNIČKA škola Virovitica : 1949 - 2005** / urednik Ivan Kučan. Virovitica : Tehnička škola, 2005.

38. **RODOLJUBOV glasnik : 125 godina Hrvatskog pjevačkog društva „Rodoljub“ Virovitica** / urednik Pero Turčinović. Virovitica : HPD „Rodoljub“, 2005.

2006.

39. **OSNOVNA glazbena škola Jan Vlašimsky : 1886./2006.** / urednik Karolina Petrović. Virovitica : Osnovna glazbena škola Jan Vlašimsky Virovitica, 2006.

2007.

40. JURKOVIĆ, Jasmina. **Uskrsni običaji virovitičkih sela – Od Pepelnice do Matkane nedelje.** Virovitica : Gradski muzej, 2007.

Katalog izložbe.

ISBN: 978-953-97624-8-1

2008.

41. JURKOVIĆ, Jasmina. **Prikaz srednjovjekovnog života u Virovitici.** // *Srednjovjekovna nizinska utvrda u Virovitici : osvrt na arheološka iskopavanja.* Virovitica : Gradski muzej, 2008, str. 65-73.

ISBN 978-953-7632-00-7

42. SABOLIĆ, Dubravka. **Virovitica (tvrđava) u opisima i vedutama 17. i 18. stoljeća.** // *Srednjovjekovna nizinska utvrda u Virovitici : osvrt na arheološka iskopavanja.* Virovitica : Gradski muzej, 2008, str. 53-64.

ISBN 978-953-7632-00-7

43. SALAJIĆ, Silvija. **Virovitička arheološka zona.** // *Srednjovjekovna nizinska utvrda u Virovitici : osvrt na arheološka iskopavanja.* Virovitica : Gradski muzej, 2008, str. 35-37.

ISBN 978-953-7632-00-7

44. ŠEREPAC, Željko. **Trideset godina uspješnog djelovanja Udruge uzgajivača malih životinja „Golub“ Virovitica.** Virovitica : Ž. Šerepac, 2008.

ISBN: 978-953-55320-0-2

45. TONČEK, Ljiljana. **Kako je rođen i kako je rastao moj grad.** Virovitica : Dječji vrtić Cvrčak, 2008.

46. ZDJELAR, Buga. **Postanak i razvoj srednjovjekovne Virovitice.** // *Srednjovjekovna nizinska utvrda u Virovitici : osvrt na arheološka iskopavanja.* Virovitica : Gradski muzej, 2008, str. 45-51.

ISBN 978-953-7632-00-7

2009.

47. **90 godina Gimnazije u Virovitici** / uredništvo Zdenka Kos, Ivana Bešir. Virovitica : Gimnazija Petra Preradovića, 2009.

48. GAZDEK, Goran; Bešlić, Stanko. **Virovitica kroz stoljeća.** Virovitica : Pusa, 2009.

49. JELUŠIĆ, Vesna. **Virovitičko-podravska županija : zavičajni priručnik za treći razred osnovne škole.** Zagreb : Alfa, 2009.

ISBN 978-953-297-085-2

2010.

50. **GRADSKA knjižnica i čitaonica Virovitica : knjižnica 21. stoljeća** / urednik Višnja Romaj. Virovitica : Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica, 2010.

Katalog događanja.

2011.

51. WEISS, Željko. **Židovi Virovitice i okolice : 1790.-2011.** Virovitica : Židovska općina Virovitica, 2011.

ISBN 978-953-56589-0-0

2012.

52. JERGOVIĆ, Ladislava. **Zlatne godine virovitičkog rukometa : RK Lokomotiva žene.** Virovitica : Rukometni savez Virovitičko-podravske županije, 2012.

ISBN 978-953-57046-0-7

53. JURKOVIĆ, Jasmina. **Zemljani lonci : virovitičko lončarstvo i lončarski proizvodi u Muzeju.** Virovitica : Gradski muzej Virovitica, 2012.

Katalog izložbe.

ISBN 978-953-7632-08-3

2013.

54. **GRADSKA knjižnica i čitaonica u Virovitici u slici i riječi** / urednik Višnja Romaj. Virovitica : Gradska knjižnica i Virovitica, 2013.

ISBN 978-953-57518-0-9

55. MUHEK, Ivan. **Lov i lovstvo Virovitice : 1871.-2011.** Virovitica : Lovački savez Virovitičko-podravske županije, 2013.

ISBN 978-953-57524-0-0

2014.

56. **VIROVITIČKE ratne rane i pobjede.** / urednik Josip Đakić. Virovitica : HVIDR-a RH, 2014.

ISBN 978-953-57736-0-3

57. LUKŠA, Dražen. **Košarkaški klub Virovitica : 40 (30 + 10) godina.** Virovitica : Grafoprojekt, 2014.

2015.

58. ARTUKOVIĆ, Stanislav; Cenger, Dijana; Ribić, Marina. **Vodič kroz arhivsko gradivo Državnog arhiva u Virovitici.** Virovitica : Državni arhiv, 2015.

59. KOTROMANOVIĆ, Mirjana. **Miko i Virka u šetnji našim gradom.** Virovitica : Gradska knjižnica i čitaonica, 2015.

60. KULEJ, Mihaela; Pavelko, Mijo. **70 lica Kazališta Virovitica : [izložba je u Gradskom muzeju Virovitica održana od 30. siječnja do 7. ožujka 2015.].** Virovitica : Gradski muzej, 2015.

Katalog izložbe.

2016.

61. BRLAS, Stjepan. **70 godina Učeničkog doma u Virovitici**. Virovitica : Učenički dom, 2016.

ISBN 978-953-58840-0-2

62. BUNJEVAC, Dražen; Vidak, Natalija; Bešić, Oliver. **Ul'cama i mostovima sjećanja, tragovima zavičaja**. Virovitica : Mikešland, 2016.

ISBN 978-953-97204-3-6

63. KULIŠIĆ, Zagorka; Kulišić, Boris. **Oto Horvat**. Virovitica : Državni arhiv : Društvo inženjera i tehničara strojarke struke "Oto Horvat", 2016.

2017.

64. CIRIKOVIĆ, Serfet. **Kroz rat i mir : od vojnika do bojnika**. Zagreb : Udruga dragovoljaca i veterana Domovinskog rata Republike Hrvatske, 2017.

ISBN 978-953-6799-02-2

65. **CRTICE iz povijesti Virovitice između dvaju svjetskih ratova kroz zapisnike Gradskog vijeća** / urednici i priređivači Stanislav Artuković, Dijana Cenger. Virovitica : Državni arhiv, 2017.

ISBN 978-953-58063-6-3

2018.

66. ARTUKOVIĆ, Stanislav. **Uloga Medicinskog centra Virovitica i saniteta 127. brigade HV-a u Domovinskom ratu**. // *Virovitica u Domovinskom ratu : Domaći znanstveno-stručni skup s međunarodnim sudjelovanjem, Virovitica, 6. listopada 2016*. Virovitica : Državni arhiv, 2018, str. 357-382.

67. **BERNARDO Bernardi i TVIN** / urednice Mihaela Kulej, Dubravka Sabolić. Virovitica : Gradski muzej, 2018.

Katalog izložbe.

ISBN 978-953-7632-06-9

68. CENGER, Dijana. **Virovitičko ratno novinarstvo.** // *Virovitica u Domovinskom ratu : Domaći znanstveno-stručni skup s međunarodnim sudjelovanjem, Virovitica, 6. listopada 2016.* Virovitica : Državni arhiv, 2018, str. 383-407.

ISBN 978-953-58063-7-0

69. NAŠIH prvih 50 godina : virovitički gimnazijalci 1964.-1968. u prigodi obilježavanja 50. obljetnice mature generacije 1964.-1968. / urednik Milan Perkovac. Zagreb : M. Perkovac, 2018.

70. PAVLIČEVIĆ, Matija. **Sokolski pokret u Virovitici.** Virovitica : Matica hrvatska, Ogranak Virovitica, 2018.

ISBN 978-953-6496-13-6

71. RAZLOG-Grlica, Jasna. **Mali vodič ljekovitog bilja virovitičkog kraja.** Virovitica : Gradski muzej, [2018?].

72. ŠPOLJARIĆ, Davor; Gostimir, Kristijan. **Organizacijska struktura obrambenih snaga na virovitičkom području.** // *Virovitica u Domovinskom ratu : Domaći znanstveno-stručni skup s međunarodnim sudjelovanjem, Virovitica, 6. listopada 2016.* Virovitica : Državni arhiv, 2018, str. 29-56.

ISBN 978-953-58063-7-0

2019.

73. **100 godina Gimnazije u Virovitici. Virovitica** / urednik Zdenka Kos. Virovitica : Gimnazija Petra Preradovića, 2019.

ISBN 978-953-8147-15-9

9. Autorsko kazalo

Artuković, Stanislav 58, 65, 66

Babić, Ivica 26

Balaško, Ivan 5

Belić, Boris 13

Bergman, Branko 6

Bešić, Oliver 62

Bešir, Ivana 47

Bešlić, Stanko 48

Brlas, Stjepan 61

Budiša, Ana 22

Bunjevac, Dražen 62

Ćiriković, Serfet 64

Cenger, Dijana 58, 65, 68

Čupen, Jakob 27, 28

Draganić, Danica 7, 8, 14, 18

Đakić, Josip 56

Erpačić, Jozo 2

Feketić-Bajer, Ana 29

Gazdek, Goran 48

Gostimir, Kristijan 72

Horvat, Ivan 15

Idžojtć, Željko 3

Jelušić, Vesna 49

Jergović, Ladislava 51

Jurković, Jasmina 40, 41, 53

Kotromanović, Mirjana 59

Kos, Zdenka 47, 73

Kučan, Ivan 37

Kulej, Mihaela 60, 67

Kulišić, Boris 63

Kulišić, Zagorka 63

Lukša, Dražen 35, 57

Muhek, Ivan 55

Pavelić, Branka 13

Pavelko, Mijo 51

Pavličević, Matija 70

Perkovac, Milan 69

Petrović, Karolina 39

Razlog-Grlica, Jasna 71

Reder, Stjepan 1

Reider, Vladimir 36

Ribić, Marina 58

Romaj, Dinka 9

Romaj, Višnja 50, 54

Sabolić, Dubravka 10, 11, 19, 21, 42, 67

Salaj-Rakić, Terezija 30

Salajić, Silvija 24, 43

Šerepac, Željko 44

Špoljarić, Davor 72

Tonček, Ljiljana 45

Turčinović, Pero 3, 12, 13, 16, 17, 23, 38

Valenčak-Tonković, Ljiljana 25, 31

Venus, Miroslav 32

Vidak, Natalija 62

Vlatković, Ratko 33, 28

Vodopić, Mirjana 4, 20

Weiss, Željko 51

Zdjelar, Buga 46

Žigman, Vesna 34

10. Zaključak

Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica primjer je narodne knjižnice koja aktivno surađuje sa svojim sugrađanima, kao i s ostalim knjižnicama. Književne večeri, tribine, koncerti, dječje igraonice – sve su to rezultati dobre prakse koju provodi knjižnično osoblje, dakako uz potporu ravnateljice. Zavičajna zbirka još je jedan dokaz uspješnoga rada koji je rezultirao s oko 1300 jedinica prikupljene knjižnične građe. Kao što je u radu već navedeno, ono na što je Knjižnica posebno ponosna je građa čiji su autori Virovitičani koji su pisali o Virovitici. Budući da je Zbirka fizički odvojena od ostatka građe, korisnici nisu dovoljno upoznati s njom te ju knjižničari različitim izložbama pokušavaju približiti istima.

Za izradu ove bibliografije izdvojeni su Virovitičani – autori, odnosno urednici koji su rođeni ili veći dio života žive i rade u Virovitici – koji su pisali o svome zavičaju. Pregledom bibliografije može se uočiti da je tematika o kojoj se pisalo doista raznolika – šport, glazba, povijest, školstvo, priroda, arheologija, medicina... Najstarija jedinica knjižnične zavičajne građe datira iz 1965., a najnovija iz sredine 2019. godine.

Budući da uvidom u građu zavičajne zbirke dobivamo informacije o kulturnom, društvenom, političkom i gospodarskom životu određenoga kraja, potrebno je čuvati ju kako bi i buduće generacije mogle doznati više o svome zavičaju.

11. Literatura i izvori

1. Batur, Monika; Barbarić, Ana. Audiograđa kao dio zavičajne zbirke u narodnoj knjižnici – studija slučaja radijskih emisija Ivana Hermana. // *Libellarium*, IX, 1 (2016). URL: <https://bib.irb.hr/datoteka/860058.254-989-1-PB.pdf> (4. 7. 2019.)
2. Bibliografija. // Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=7459> (19. 6. 2019.)
3. Brešić, Vinko. Knjiga o Virovitici. Virovitica : Mikešland, 2002.
4. Hanzlovsky, Mladen. Život i djelo novinara Franje Fuisa. // Virovitički zbornik 1234-1984 : zbornik radova sa znanstvenog skupa „Virovitica u prošlosti i sadašnjosti“, održanog u Virovitici od 2. do 3. listopada 1984. u povodu obilježavanja 750. godišnjice spomena i 40. godišnjice oslobođenja Virovitice. Virovitica : JAZU ; Skupština općine, 1986. Str. 411-417.
5. Hebrang, Ivana; Barbarić, Ana. Metodologija prikupljanja podataka i izrade retrospektivne bibliografije iseljeničkog tiska. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 62, 1(2019), str. 29-48.
6. Horvat, Aleksandra. Zakonski propisi od važnosti za zavičajne zbirke. Zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama : zbornik radova / 7. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2011. Str. 31-32.
7. Horvat, Aleksandra; Laszlo Marija. Obrazovanje knjižničara za osnivanje, obnovu i vođenje knjižničnih zbirki. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 37 ¾ (1994), str. 37-48.
8. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
9. IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. // IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
10. Milan Nikolić. // *Leksikon hrvatskih pisaca*. Zagreb : Školska knjiga, 2000.
11. Narodne knjižnice. // Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=7459> (3. 7. 2019.)
12. Pejić, I. Zavičajna zbirka kao jedan od oblika djelovanja knjižničara u društvenoj zajednici. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 39, ½ (1996), str. 114.
13. Povijest knjižničarstva u Virovitici. URL: <http://www.knjiznicavirovitica.hr/povijest-knjiznicarstva-u-virovitici/> (15. 6. 2019.)

14. Pravilnik o zaštiti knjižnične građe. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_04_52_1001.html (4. 7. 2019.)
15. Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/clanovi/Preporuke.pdf> (4. 7. 2019.)
16. Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_06_58_1071.html (4. 7. 2019.)
17. Strategija Gradske knjižnice i čitaonice u Virovitici. URL: <http://www.knjiznicavirovitica.hr/wp-content/uploads/2018/08/Strategija-Gradska-knjiznica-i-citaonica-u-Virovitici.pdf> (15. 6. 2019.)
18. Tošić-Grlač, Sonja; Hebrang Grgić, Ivana. Zavičajne zbirke u hrvatskim narodnim knjižnicama // Zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama : zbornik radova / 7. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2011. Str. 51-58.
19. Vuković-Motll, Srna. Zavičajna zbirka. // Vuković-Motll, S. Zavičajna zbirka // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 21 (1975), str. 17-25.
20. Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. URL: <https://www.zakon.hr/z/1925/Zakon-o-knji%C5%BEicama-i-knji%C5%BEi%C4%8Dnoj-djelatnosti-2019> (5. 7. 2019.)
21. Zavičajna zbirka. // Hrvatska enciklopedija Leksikografskog Zavoda Miroslav Krleža. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66968> (4. 7. 2019.)

Bibliografija radova „Zavičajnici o zavičaju“: primjer iz Zavičajne zbirke Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica

Sažetak

Rad se temelji na istraživanju Zavičajne zbirke Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica, odnosno traganju za Virovitičanima koji su pisali o Virovitici. Pregledom Zbirke izdvojeni su autori i njihova djela te su uvršteni u ovu bibliografiju. Također, dio bibliografije su i radovi objavljeni u zbornicima te katalozi izložbi. Rad donosi i pregled pojmova vezanih uz temu te opis bibliografije *Zavičajnici o zavičaju*.

Ključne riječi: zavičajna zbirka, zavičaj, Virovitičani, Virovitica, bibliografija

A Bibliography of works in "Homelanders on Homeland": a sample from The Local History Collection of The Virovitica Public Library and Reading Room

Summary

This paper is based on the research of The Local History Collection of The Virovitica Public Library and Reading Room, or more accurately it is based on a quest for people of Virovitica who wrote about Virovitica. By examining the local history collection, a number of authors and their works have been singled out and classified into this bibliography. Furthermore, a portion of this bibliography includes works published in other collections and exhibition catalogues. This work also includes an overview of topic related terms as well as the description of the *Homelanders on Homeland* bibliography.

Key words: local history collection, homeland, people of Virovitica, Virovitica, bibliography